

۱ - عَيْنِ إعراب المستثنى:

«هَلْ جَزَاءُ الْإِحْسَانِ إِلَّا الْإِحْسَانُ؟»

- ① مستثنى به الأمر فوع   ② مبتدا مرفوع   ③ خبر لمبتدا مرفوع   ④ معطوف مرفوع

۲ - مِيزَ مَادَّةُ الفعل (تَصِفَنَّ):

- ① صَفَى   ② صَفَوَ   ③ يَصِفُ   ④ وَصَفَ

۳ - عَيْنِ المستثنى ليس مفرغاً:

- ① هل كانت نتيجة أعمالك إلا ما رأيته!   ② ما عرفت إخواني إلا بعد حوادث الدهر!
③ لا تسقط ورقة واحدة من شجرة إلا بإذن الله!   ④ أ تنبض دقات قلبك لأحد إلا لتلاميذك!

۴ - عَيْنِ ما فيه المستثنى منه:

- ① لا يُساعدنا عند الشدائد إلا الله.   ② ليس المُجدُّ في درسه إلا ناجحاً.
③ ما قبل عنك في المدرسة إلا الثناء.   ④ تتجحون في سبيل العلم إلا المتكاسلين منكم.

۵ - عَيْنِ الخطأ:

- ① أدعون ربكم لهديكم!   ② أدع ربك ليرضى عنك!   ③ أدعون ربك لیساعدك!   ④ أدعی ربك لیستجیب لك!

۶ - عَيْنِ الخطأ:

- ① لا تطلب من صديقك إلا العلم!   ② يا أيتها العين الجادية! سيري في الأرض!
③ أخذ الكتب من المكتبة ولكنه لم يعودها!   ④ أحسن الفضلاء أن الأمة تعاني الكسل والخمول.

۷ - عَيْنِ الخطأ في الأفعال:

- ① يا طفلة! عودي إلى بيتك لأن أمك تنتظر وصولك!   ② أيتها البنات: سوف تفزن في المستقبل إن تردن ذلك!
③ هن يقلن كلام الحق ويعملن في رضى الله وخدمة الناس!   ④ سيرت نحو المربي لأطلب منه أن ينتخبني للاشتراك في المسابقات!

۸ - عَيْنِ الصحيح في المادّة و نوع المَعل و الباب للفعليين: «التقيتُ أباي و هو يبيّن أسرار نجاحه في الحياة!»:

- ① لى ق - أجوف - إفعال / بى ن - أجوف - تفعل   ② ل قى - ناقص - افتعال / بى ن - أجوف - تفعيل
③ ل قى - ناقص - إفعال / بى ن - مثال - تفعيل   ④ أى ت - أجوف - إفعال / بى ن - مثال - تفعل

۹ - عَيْنِ الخطأ من فعل «عفا، يعفو» للفرغ: «..... أخطاء الأصدقاء».

- ① هو يعفو   ② هم يعفون   ③ هن يعفون   ④ أنت تعفوين

۱۰ - عَيْنِ الصحيح عن نوع الإعلال:

- ① لم ينه الوالد ولده من عمله السيئ: الحذف   ② خشى الطفل من عاقبة أمره: القلب
③ لن انسى أيامي الفرحة مع أصدقائي: الحذف   ④ نجد في أعماق البحر ظلمة شديدة: بدون إعلال

۱۱ - عَيْنِ المستثنى منه محذوفاً:

- ① ليس أحد على حق في الدين إلا المؤمنين بالله!   ② تتجح الطالبات في الإمتحان إلا المتكاسلات منهن!
③ لا ينال العزة والكرامة إلا الصادقون في أعمالهم!   ④ نجحت التلميذات في إمتحانات نهاية السنة إلا اثنتين منهن!

۱۲ - عَيْنِ الصحيح في أسلوب الاستثناء:

- ① أدى التلميذ جميع واجباته إلا الدرس الأخير!   ② ما كتب لى الزملاء رسالة حتى الآن إلا زميلا!
③ ما حضر أفراد الأسرة في الضيافة إلا ثلاثة منهم!   ④ شاهدت تلاميذ في القرية ما كان لهم إلا معلماً واحداً!

۱۳ - عَيْنِ ما ليس فيه المنادى:

- ① صديقي العفو خير من الإنتقام!   ② زميلاتي تنسين أولياء كن!   ③ ربى أعوذ بك من الكسل!   ④ أمى أرشدتني إلى الحق!

١٤ - عَيِّن ما فيه ثلاثة من الأفعال المعتلّة من نوع واحد:

- ١ قال معلّمِي: يا تلميذ؛ مضى فصل الرّبيع وكذلك فصل الخريف فكيف قضيتَ وقتك؟!
٢ حمل الولد يوماً والده ليرميه خارج المدينة فخشى من عاقبه أمره و قال: أبتاه أعفُ خطيئتي!
٣ حينما تُعوّد الطّالبات من المدرسة يقمن بأداء واجباتهنّ الدراسيّة ولا يشعرن بالتعب!
٤ هم يتلون من القرآن آيات وَعَدَ اللهُ فيها العفو لمن تاب!

١٥ - عَيِّن الخطأ في المعتلّ:

- ١ لم أنسى تضحيات المقاتلين! ٢ لا ترجُ إلّا ربّك! ٣ لا تقولي إلّا الحقّ! ٤ لشب من ذنوبنا!

١٦ - عَيِّن العبارة الّتي فيها حذف حرف العلة علامة للجزم:

- ١ لم نرضَ عن المنكر الّذي يفعلُه النَّاسُ! ٢ لم يمشوا في الحديقة آخر الأسبوع! ٣ لا تُعد إلى البيت قبل السّاعة الخامسة! ٤ لا تنسى أن تأتي إلى حفلة التّكريم!

١٧ - عَيِّن الصّحيح في أسلوب الإستثناء:

- ١ ليس القرآن إلّا هديّ! ٢ ما يجحد بآياتنا إلّا الظّالمين! ٣ ما شاهده إلّا المؤمنين! ٤ لا نريد لمجتمعنا إلّا التّقدّم!

١٨ - عَيِّن التّأكيد النحويّ:

- ١ نَعَمْ، نعم العبد عبد يذكر الله كثيراً!
٢ أطلب من الله أن يسخر لك الخير كلّهُ، أيّما كنت!
٣ أجابت الأمّ إنّها: لا، لاتشاور الكذاب أبداً!
٤ كلّ سرّ إذا خرج من بين شخصين يُنشر بين النَّاسِ!

١٩ - عَيِّن ما ليس فيه أسلوب الحصر:

- ١ الصدق أتبع والكذب اجتنب! ٢ بالعلم نتقدّم نحو الغايات السامية! ٣ يخشى الله من عباده العلماء! ٤ اجتنابنا الأخطاء يقربنا إلى الأهداف!

٢٠ - إملاً الفراغ بما يناسب المفعول المطلق التّوعّي: «المقاتلون ..... عن وطنهم ..... رائعاً»

- ١ يدافعون - مدافعة ٢ دافعوا - مدافعاً ٣ يدافعون - مدافعاً ٤ دافعوا - مدافعة

٢١ - عَيِّن «مَنْ» معرفة:

- ١ مَنْ طلب العلى سهر الليالي!
٢ مَنْ يدافع عن أراضى بلادنا في الحروب!
٣ أُمّي الحنونة مَنْ غرست حبّها في قلبي!
٤ مَنْ يشقّ على نفسه لخدمة العلم يخدمه حتماً!

٢٢ - عَيِّن المناسب للجواب عن الأسئلة التّالية

عَيِّن المعتلّ ليس فيه إعلال :

- ١ فعل أمر للمخاطب من «وجد» في باب «إفعال»
٢ فعل مضارع للغائب من «وصف» مجرد ثلاثيّ
٣ مصدر باب «إفعال» من «وقع»
٤ فعل أمر للمخاطبين من «ودع» مجرد ثلاثيّ

٢٣ - عَيِّن المناسب للجواب عن الأسئلة التّالية:

عَيِّن التّشبيه غير المجمل:

- ١ الإمام مثل الكعبة! ٢ إنّ الإمام مصباح في الهداية! ٣ الإمام كنور فُكّن بالأنّمة معتصماً! ٤ إنّما الإمام كبحر زاحر!

٢٤ - عَيِّن المناسب للجواب:

عَيِّن الجملة الصّحيحة:

- ١ لم أصب بالفشل حتّى الآن في المباراة!
٢ إحدى طرق التّجّاح هي أن لا تُكفّ من الهزائم!
٣ إنّ تذوق حلو الحياة و مرّها لا تستسلم للضّغوطات!
٤ إنّ كنت أودع الغيبة في مجالسهم!

٢٥ - عَيِّن المناسب للجواب: عَيِّن ما لا يمكن أن يكون ماضياً:

- ١ ناما في الفراش قبل السّاعة العاشرة! ٢ قُمن بأداء الواجبات! ٣ دُعوا قول الزّور و اجتنبوا الطّاغوت! ٤ لماذا خفّ منكّن؟!

٢٦ - عَيِّن المناسب للفرّاغين: « ..... لا يُجيب الدّعاء ..... !»

- ١ أنّها المضطّرون - غير ربّكم ٢ يا صاحب الغمّ - إلّا الله ٣ يا مستضعفى البلاد - غير الله ٤ يا سائل - إلّا الله

٢٧ - عَيِّن ما يختلف عن الباقي: (بالنسبة إلى مواضيع علم المعاني)

- ١ الأنبياء هم معلّمو مدرسة الحياة! ٢ «ففي الجنّة خالدين فيها» ٣ بالصّق يتحكّى المؤمن المفلح! ٤ «و إنّنا إنّ شاء الله لمُهمّتون»

٢٨ - عَيِّن الخطأ (في علامة الجزم):

- ١ إنّها لم ترجو في أعمالها إلّا التّوكّل على ربّها و على تجاربها!
٢ ليخشين من لا يُحاولن لرفع فضلهنّ!
٣ قلت لصديقاتي: لا تمشين في الأرض متكبّرات!
٤ لم يجر هذا النّهر نحو هذه البيوت!

۲۹ - عینُ المناسب للفراغ: «...! كونوا ملاذاً و مأوى للمحرومين و الفقراء!»

① أُنْهَيا عالمونَ

② يا علمائنا

③ يا عالمُ

④ يا علماء

۳۰ - عین حذف حرف العلة علامة للجزم:

① لا تجد في قلبي ذرة من الحسد و البخل لأحد أبداً!

② استطعنا أن نقف أمام هجوم أعدائنا الظالمين!

③ ليقم الإنسان بواجبه حتى يتقدم في حياته القصيرة!

④ إن أُمي حنون و لم أخف عنها شيئاً في قلبي!

پاسخنامه تشریحی

۱ - گزینه ۳

در این سؤال «مستثنی منه» حذف شده است که در اصل خبر بوده است به همین دلیل اعراب مستثنی که پس از آلا آمده است باید مرفوع باشد و مبتدای آن «جزاء» است.

سخت

۲ - گزینه ۴

زیرا این فعل جمع مؤنث مخاطب از مضارع یَصِفُ می باشد که علّه اش حذف شده است.
وَصَفَ ← یَصِفُ (در اصل یَوْصِفُ)

↓

تبدیل به صیغه ۱۲ = تَصِفَنَّ

سخت

۳ - گزینه ۴

زیرا قبل آلا کلمه «أَحَد» آمده است و مستثنی منه است.

سخت

۴ - گزینه ۴

در این گزینه ی ضمیر «و» در تَنْجُوْنَ فاعل مستثنی منه می باشد.

سخت

۵ - گزینه ۱

زیرا باتوجه به ضمیر «کُم» در عبارت فعل امر این عبارت جمع مذکر مخاطب است پس باید نونش حذف شود. اُدْعُوا

سخت

۶ - گزینه ۳

لم یَعُوْدُ ۲ خطا دارد:

۱: در حالت جزم «واو» حذف می شود.

۲: «د» علامت جزم ندارد و باید به صورت ساکن بیاید.

سخت

۷ - گزینه ۴

زیرا ساراز گزینه ی ۶ تا ۱۴ اعلال به حذف دارد. و باید در متکم وحده «سِرْتُ» بشود نه سِیرْتُ

سخت

۸ - گزینه ۲

بررسی سایر گزینه ها:

گزینه ی ۱: ل ی ق = اجوف - تَفَعَّلَ

گزینه ی ۳: ی ب ن = مثال

گزینه ی ۴: أ ی ت = اجوف - ی - ب - ن = مثال - تَفَعَّلَ

سخت

۹ - گزینه ۴

زیرا در فعل مضارع ناقص، حرف علّه در صیغه های ۳ و ۹ و ۱۰ حذف می شود.

تَعْفُوْنَ ← تَعْفِيْنَ

نکته: در مضارع ناقص واوی بر وزن یَدْعُو صیغه های ۳ با ۶ و ۹ با ۱۲ یکسان می شود هم یَعْفُوْنَ هُنَّ یَعْفُوْنَ

سخت

۱۰ - گزینه ۱

در گزینه ی ۲ خَشِيَ بدون اعلال در گزینه ی ۳ انسی بدون اعلال و در گزینه ی ۴ نجد اعلال به حذف

سخت

۱۱ - گزینه ۳

در گزینه‌های دیگر مستثنی‌منه آمده است، در گزینه ۱ اُحْد. در گزینه ۲ الطالبات و در گزینه ۴ التلميذات

سخت

۱۲ - گزینه ۳

زیرا در این عبارت «افراد الأسرة» مستثنی‌منه است و ثلاثه مستثنی از نوع تام و منصوب است.

سخت

۱۳ - گزینه ۴

ترجمه‌ی گزینه‌ی ۴: مادرم مرا به حق هدایت کرد!

توجه شود منادی در جمله‌ای است که بعد از آن فعل یا ضمیر غایب به کار نرود، ولی در گزینه‌ی ۴ فعل صیغه‌ی غایب است.

سخت

۱۴ - گزینه ۲

صورت سوال می‌گوید: گزینه‌ای را مشخص کن که در آن سه فعل معتل از یک نوع وجود داشته باشد؛ که در گزینه‌ی «۲»، فعل‌های معتل «یرمی (ر م ی)،

خشی، أَعْفُ (ع ف و) هر سه ناقص هستند.

بررسی موارد در سایر گزینه‌ها:

گزینه‌ی «۱»: قال: اجوف است و مضی و قضیت: ناقص هستند.

فعل «لم تنسین» للمخاطب است زیرا ضمیر «كُنَّ» در انتهای جمله بیانگر آن است بنابراین فعل مبني است.

گزینه‌ی «۳»: تعوّد و يَقْمَن: اجوف هستند.

فعل «لايدعون» للمخاطب است زیرا ضمیر «هُنَّ» بیانگر آن است.

گزینه‌ی «۴»: يتلون: ناقص، وَعَدَ: مثال و تاب: اجوف است.

فعل «تَنْهَيْنَ» للمخاطب است زیرا «تَعْفُون» بیانگر آن است.

فعل «تَنْهَيْنَ» در للمخاطبة نیز مشترک است ولی «تَعْفُون» ما را راهنمایی می‌کند که برای للمخاطب است.

سخت

۱۵ - گزینه ۱

«لم أنس»: مجزوم به حذف حرف علة

سخت

۱۶ - گزینه ۱

حذف حرف علة در افعال ناقص مجزوم: علامت جزم می‌باشد: «لم نرضى ← لم نرض»

سخت

۱۷ - گزینه ۱

گزینه‌ی ۱: مستثنی مفرغ «هدى» منصوب به اعراب خبر «لیس» (تقدیری)

گزینه‌ی ۲: مستثنی مفرغ «الظالمون» مرفوع به اعراب فاعل (فرعی)

گزینه‌ی ۳: مستثنی مفرغ «المؤمنون» مرفوع به اعراب فاعل (فرعی)

گزینه‌ی ۴: مستثنی مفرغ «التقدم» منصوب به اعراب مفعول به (اصلی)

سخت

۱۸ - گزینه ۳

زیرا «كلّ» در این عبارت که همراه با ضمیر متصل است تأکید معنوی می‌باشد.

سخت

۱۹ - گزینه ۴

در گزینه‌ی ۱ تقدیم مفعول به یعنی «الصدق»

در گزینه‌ی ۲ تقدم جارو و مجرور «بالعلم» در گزینه‌ی ۳ تقدیم مفعول به «الله» از فاعل «العلماء» علت حصر می‌باشد.

سخت

۲۰ - گزینه ۲

چون «صفت» مذكر است، پس باید موصوف آن نیز مذكر باشد. (رد گزینه‌های ۱ و ۴) / مفعول مطلق همواره جامد و مصدر است. (رد گزینه ۳)

سخت

۲۱ - گزینه ۳

تشریح گزینه‌های دیگر:

گزینه‌ی «۱»: «مَنْ» از ادوات شرط است، «طَلَبَ» فعل شرط و «سَهَرَ» جواب شرط و محلاً مجزوم است.

گزینه‌ی «۲»: «مَنْ» استفهامی است و معنای پرسشی دارد.

گزینه‌ی «۴»: «مَنْ» از ادوات شرط است، «يَشَقُّ» فعل شرط و «يَخْدُم» جواب شرط و مجزوم است.

سخت

۲۲ - گزینه ۱

معتل بدون اعلال یعنی در حرف عله تغییری صورت نگیرد (اعم از حذف یا تبدیل به حرفی دیگر).

۱) أَوْجِدُ که هیچ اعلایی ندارد ۲) تَصِفُ (حذف) ۳) إِبْقَاع (قلب) ۴) دَعُوا (حذف)

سخت

۲۳ - گزینه ۲

تشبیه مجمل تشبیهی است که در آن وجه شبه محذوف است. در گزینه‌های ۱، ۳ و ۴ علت تشابه (وجه شبه) ذکر نشده است، ولی در گزینه ۲ «فی الهدایة»

وجه شبه است و لذا تشبیه در این گزینه مؤکد است نه مجمل. (وجه شبه یا جارو مجرور است یا تمیز)

سخت

۲۴ - گزینه ۱

گزینه ← ۲ أَنْ لَا نَخَافَ

گزینه ← ۳ إِنْ تَذُقْ (فعل شرط معتل در التقاء ساکنین حرف عله‌ی آن حذف می‌شود)

گزینه ← ۴ در مضارع مثال واوی حرف عله حذف می‌شود.

سخت

۲۵ - گزینه ۳

«دَعُوا» فعل امر للمخاطبین است. از ماده‌ی «وَدَعَ» يَدَعُ ← دَعُ

سخت

۲۶ - گزینه ۱

سایر گزینه‌ها:

در گزینه ۲ ← اللَّهُ ← اللَّهُ (الله مستثنی در اعراب فاعل و مرفوع است)

در گزینه ۳ ← غَيْرَ ← غَيْرُ («غیر» فاعل و مرفوع است)

در گزینه ۴ ← سَائِلٌ ← سَائِلُ («سائل» منادای مفرد و مبنی بر ضم است)

مستثنی مفرغ است و در این عبارت در حکم فاعل و مرفوع است. (رد گزینه‌های ۲ و ۳)

ضمناً در گزینه ۴ منادی تنوین گرفته است که طبعاً نادرست است.

سخت

۲۷ - گزینه ۳

«بالصدق» (تقدیم جار و مجرور) از موارد حصر است، اما در گزینه «۱»: آمدن ضمیر فصل، در گزینه «۲»: تکرار حرف جر و در گزینه «۴»: آمدن حرف لام بر

سر خبر، همگی بیان‌گر تأکید هستند.

سخت

۲۸ - گزینه ۱

لم ترجو ← لم تَرْجُ (فعل مضارع مجزوم و معتل ناقص در صیغه‌های بدون ضمیر بارز، حرف عله آن حذف می‌شود).

سخت

۲۹ - گزینه ۴

گزینه ۱ «إِيَّهَا الْعَالَمُونَ» صحیح است

گزینه ۲ «عُلَمَاءَ نَا» صحیح است زیرا منادای مضاف، منصوب است.

گزینه ۳ با توجه به فعل جمع مذکر «كُونُوا» این گزینه نادرست است.

سخت

۳۰ - گزینه ۴

صورت پرسش در حقیقت می‌گوید در کدام یک از گزینه‌های زیر فعل معتل مجزوم به حذف حرف عله است!

گزینه اول: «لا تجد» مضارع مرفوع منفی است.

گزینه دوم: «لیقم» مضارع مجزوم به سکون است.

گزینه سوم: «استطعنا» ماضی است و «أن نقف» منصوب بالفتحه است.

گزینه چهارم: «لم أخف» در اصل (خَفَى مضارع باب افعال) بوده است. جزم فعل ناقص به حذف حرف علة است.
سخت

پاسخنامه کلیدی

۱ - ۳	۶ - ۳	۱۱ - ۳	۱۶ - ۱	۲۱ - ۳	۲۶ - ۱
۲ - ۴	۷ - ۴	۱۲ - ۳	۱۷ - ۱	۲۲ - ۱	۲۷ - ۳
۳ - ۴	۸ - ۲	۱۳ - ۴	۱۸ - ۳	۲۳ - ۲	۲۸ - ۱
۴ - ۴	۹ - ۴	۱۴ - ۲	۱۹ - ۴	۲۴ - ۱	۲۹ - ۴
۵ - ۱	۱۰ - ۱	۱۵ - ۱	۲۰ - ۲	۲۵ - ۳	۳۰ - ۴